

HDO-001-014301 Seat No. _____

M. A. (Sem. III) (CBCS) Examination

November / December – 2017

Sanskrit : Paper-VII

(Unseen and Essay)

(Old Course)

Faculty Code : 001

Subject Code : 014301

Time : 2½ Hours]

[Total Marks : 70

સૂચના/Instructions :

(૧) કુલ પાંચ પ્રશ્નો છે.

(1) There are five questions in this question paper.

(૨) દરેક પ્રશ્નના ગુણ સરખા છે.

(2) All questions carry equal marks.

૧ નીચેનામાંથી કોઈપણ બે ગદ્યખંડનો સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો :

૧૪

1 Translate any two of the following passages in Sanskrit : 14

(૧) આનંદના પણ બે પ્રકાર છે. ખાવા પીવા અને ઉપભોગનો તેમજ બીજાને માટે હોમાઈ જવાનો પહેલામાંથી સુખ મળે છે, પણ તે થોડી ક્ષણો માટે. પોતાનો સ્વાર્થ ઓછો કરી બીજા માટે ઘસાવાનો આનંદ અનેરો હોય છે. એમાં આનંદ પડે છે, કારણ કે તે તેની સાથે એકતા અનુભવે છે. ક્ષુદ્ર સ્વાર્થમાંથી આપણે સૌના સ્વાર્થ તરફ પ્રગતિ કરીએ છીએ. આ પ્રગતિ તે જ ઈશ્વરની આરાધના, તે જ જીવનનો હેતુ.

(1) There are two types of delight. One is to eat, to drink and to enjoy and the other is to make sacrifices for others. One gets happiness from the first, but it is momentary. There is a unique joy in reducing one's selfishness and in making sacrifices for others. It is a real delight because one experiences unity with it and through it we march towards the selfishness of all from very narrow selfishness of oneself. This march is the devotion of God and it can be the only objective of life.

(૨) વસિષ્ઠની દિવ્ય મંત્રશક્તિએ દેવોને વશ કર્યા હતા, પરંતુ એજ મંત્ર શક્તિના પ્રભાવે અનેક રાક્ષસ નાશ પામ્યા હતા. એ નદીઓના નિર્જન પ્રદેશમાં અનેક સ્વાર્થ પ્રપંચી લોકો રહેતા હતા જેવા એમના ભાવો મલિન તેવા જ એમના દેવો પણ મલિન હતા. આ દેવો વૃક્ષની બખોલમાં કે ઔષધિના મૂળમાં વાસો કરતા હતા તેથી તે ‘મૂરદેવો’ કે ‘યાતુધાનો’ કહેવાતા હતા. ગીધ, ઘુવડ કે શિયાળ જ્યાં જંગલી પ્રાણીઓના રૂપે પણ એઓ સંચાર કરતા હતા. રાત્રિના અંધકારમાં એમને હરવું ફરવું ગમતું માટે એ ‘નિશાચાર’ ગણાતા હતા.

(2) The divine mantra sakti of Vasistha had controlled the godes, besides by the influence of mantra sakti had destroyed many demons. There dwelled many selfish and deceitful people in the barren land of those rivers. As their intentions were filthy so were their gods. These gods were dwelling in the cavity or trees or in the roots of medicinal herbs. So they were called ‘Mura Devas’ or ‘Yatudhanus’. They were wandering in the guise of wild-animals like vulture, Owl or fox. In the darkness of night they liked to wander here and there so, they were called ‘Nishacharas’.

(૩) ઘટોત્કચ કેશવદાસ બ્રાહ્મણના કુટુંબના મધ્યમપુત્રને પોતાની માતાના આહારાર્થે લઈ જતો હતો. તે વખતે મધ્યમપુત્રે નદીમાં સ્નાન કરવા જવાની મંજૂરી લીધી હતી. તે સમયસર પાછો આવ્યો નહી આથી ઘટોત્કચ “ઓ મધ્યમ, ઓ મધ્યમ”, એમ બૂમ પાડતો હતો. ભીમ પોતે કુન્તાનો મધ્યમપુત્ર હોવાથી ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેઓ બંને લડ્યા. ભીમ ઘટોત્કચના પરાક્રમથી ખુશ થયો અને તેની સાથે જવા તૈયાર થયો. એ રીતે ભીમે બ્રાહ્મણ કુટુંબને બચાવ્યું.

(3) Ghatotkacha was carrying the middle son of Keshavadasa’s family for the food of his mother. At that time the middle son took permission to go for a bath in the river. He did not return in time so Ghatotkacha shouted, “ O middle, O middle.” Bhima as he was the middle son of Kunta came there. They both fought. Bhima was pleased with the velour of Ghatotkacha and was ready to go with him. Thus Bhima rescued the Brahmin family.

२ नीयेनाभांथी कोर्षपशु बे गद्यभंडोनो गुजरातीभां अनुवाद करो :

१४

2 Translate any **two** of the following passages in Gujarati : 14

- (9) नहुषः नाम चंद्रवंशी राजा अभवत् । आत्मन सर्वाः प्रजा स्वसंततयः इव पालयन् स शतमेश्वमेधानाजहार । स यज्ञानां फलरूपं देवराज्यं प्राप्नोत् । एतेन मदोन्मत्तः सः स्वशिबिकां सप्तर्षिभिः अवाहयत् । एकदा नहुषः शचिप्रासादं प्रतस्थे । वामनेनागस्त्येन च प्रांशुमुनिभिरुहयमाना शिबिकाभृशम् अकम्पत । इमं कम्पमराहमानः स वामनम् अगस्त्यं च अग्रे चर, अग्रे चर, इति त्वरयामास । क्रुद्धमुनिना 'सर्पो भव' इति सः शापितः ।
- (२) पुरा किल भरतवंशयौ पाण्डुधृतराष्ट्रौ नृपती बभूवतुः । पाण्डोः पृथा माद्री चेति द्वे भार्ये । धृतराष्ट्रस्य तु गान्धारीत्येकैव । पाण्डोः पञ्च सूनवोऽभवन् । ते पाण्डवा इति लोके प्रथिताः सन्ति । तेषां नामानि युधिष्ठिरभीमार्जुननकुलसहदेवा इति बभूवुः । एतेषां पूर्वेषां त्रयाणां पृथाया उत्पन्ना इति पार्था इति व्यावहारिकं नाम । नकुलसहदेवौ यमौ माद्रीसुतौ । धृतराष्ट्रस्य गान्धार्या उत्पन्ना दुर्योधनदुःशासनादयः शतं सुता आसन् ।
- (३) एकदा ग्रीष्मसमये परिश्रान्तः कोऽपि व्याधो वृक्षच्छायायां प्रसुप्तः । क्षणान्तरे वृक्षच्छाया तन्मुखादपगता । ततस्तत्रस्थेन हंसेन कृपया पक्षौ प्रसार्य व्याधमुखे छाया कृता । निर्भर निद्रासुखमनुभवति तस्मिन् व्याध एको दुष्टः काकस्तस्य मुखेऽस्थिशकलं प्रक्षिप्य पलायितः । व्याधः प्रबुद्धः । तेन च हंसो दृष्टः । इदं दुष्कर्म हंसेनैव कृतमिति मत्वा तेन स्वबाणेन व्यापादितः स हंसः ।
- (४) प्रथमं रावणो युध्यमानस्य लक्ष्मणस्य वक्षसि शक्तिनामकेनायुधेन प्रताडयांचक्रे । स प्रहारो लक्ष्मणं भृशं पीडयामास । तेन च स मूच्छाँ प्रपेदे । मारुतिना समानीतया महौषध्या सोऽचिरादेव संज्ञां लेभे । तेन राघवो मारुतिं बहु मेने । सुग्रीवस्य शोको दूरीबभूव । विभीषणस्तं तुष्टाव । सर्वे वानरा हर्षनादं चक्रुः । ततः रावणेन मेघनादकुम्भकर्णौ प्रेषितो युद्धार्थम् । किन्तु रामः कुम्भकर्णं लक्ष्मणश्च मेघनादं पञ्चत्वं प्रापयामासतुः ।

३ नीयेनाभांथी कोर्षपश ओक विशे संस्कृतभां निबंध लपो : १४

3 Write an Essay in Sanskrit on any **one** of the following : 14

(१) कारुण्यं भवभूतिरेव तनुते ।

(२) विद्याधनं सर्वधनप्रधानम् ।

(३) कविकुलगुरु कालिदासः ।

(४) आचारः परमो धर्मः ।

४ नीयेनाभांथी कोर्षपश बे गद्यभंडना प्रश्नोना जवाब संस्कृतभां आपो : १४

4 Answer the questions in Sanskrit any **two** of the 14

following passages :

(१) नहुषात्मजो ययातिर्नाम राजा स्वभार्यायां देवयान्यामपराधस्तस्याः प्रिया शुक्रेशप्तो जरां लभस्वेति । ययातिना प्रसादितः शुक्रो यदीच्छसि तहर्यन्यस्मिञ्जरां संक्रामयेति वरं प्राददात् । ततो ययार्देवकन्यां जातं ज्येष्ठं पुत्रं यदुमुवाच । उशनसः शापाज्जरा मामागता न त्वहं तृप्तिं गतो यौवने । तस्मान्मम जरां गृहीत्वा महयं स्वकीयं यौवनं प्रयच्छ । । पूर्णे वर्षसहस्रे यौवनं दत्त्वा जरां प्रतिपत्स्व इति । यदुरुवाच । यतो जरायां बहवो दोषास्तस्मात्तां न ग्रहीष्यामि । जरया शिथिलीकृतः सितश्वश्रुर्निरानन्दो दुर्बलो नरो वलिसंगतगात्रो दुर्दर्शो भवतीति । यदुना प्रत्याख्यातो ययातिरुवाच । ममाङ्गाज्जातोऽपि त्वं यत्स्वकीयं यौवनं महयं न प्रयच्छसि तस्मात्तव प्रजाराज्यभाग्यविनश्यतीति ।

(१) ययातिना कस्याः अपराधः कृतः ?

(२) शुक्रः तस्मै कं वरं अददात् ?

(३) ययातिः ज्येष्ठं पुत्रं किमवदत् ?

(४) तेन कः प्रत्युत्तरः दत्तः ?

(५) जरया ग्रस्तः नरः कीदृशः भवति ?

(६) ययातिना पुत्राय किमुत्तरं दत्तम् ?

(७) ययातिना कः शापः दत्तः ?

(२) दशमे मासि शुभायां वेलायां देवी सुतमसूत । राजा शुकनासेन सहैत्सुव्यात्सूतिकावासं गत्वा तत्र नयनानन्दकरं कुमारमुदयमगादं नवमिन्द्रोर्बिम्बमिव ददर्श । शिशोरेकैकमङ्गं निपुणं निरूप्यं भूपालं हस्तम्आलम्ब्य शुकनास उवाच । अयं शंखः इदं चक्रमिदमम्बुजमित्येतानि बालस्य चक्रवर्तिसूचकानि लिङ्गानि पश्य । योऽसौ स्वप्ने देवीमुखं विशन्तं चन्द्रमां दृष्टः स एवायमिहोत्पन्न इति मे मतिरिति । अत्रान्तरे मन्त्रिगृहायागत्य द्वाररक्षकः शुकनासगृहे पुत्रजन्मोत्सवमकथयत् । तच्छ्रुत्वा प्रमोदनिर्भरो महीपतिः शुकनासमालिङ्ग्य तस्योत्तरीयं पूर्णपात्रमिति स्वयं जग्राहोवाच । पश्येदं विधेरानुकूल्यं यत्सुखस्योपरि सुखमपरं विहितमिति । ततोऽनपेक्षितव्यवहारोऽनवरतवादितूर्यादिमङ्गलवाद्यो महोत्सवः प्रवृत्ते । जातकर्मादौ कृते विलासवत्यां स्नातायां प्रशस्तेऽहनि महीपतिः स्नात्वा द्विजोत्तमान्सुवर्णलक्षेण पूजयित्वा परिजने भूषणानि वासांसि च वर्षन् दैवज्ञैरनुज्ञातो बालस्य स्वप्नसदृशं चन्द्रापीड इति नाम चक्रे । शुकनासोऽपि स्वसुतस्य वैशम्पायन इति नाम चक्रे ।

(१) देवी कदा पुत्रमसूत ?

(२) शुकनासः कुत्र कीदृशं सुतं ददर्श ?

(३) तेन स्वप्ने किं दृष्टम् ?

(४) द्वाररक्षकः कुत्रागतः किं वृत्तान्तमकथयत् ?

(५) महीपतिः किमकरोत्, किमवदत् ?

(६) कीदृशः महोत्सवः प्रवृत्तः ?

(७) केन वैशम्पायनः नाम कृतम् ?

(३) भालचन्द्रो नाम कोऽपि बालः कंचिन्महोत्सवं द्रष्टुकामः किञ्चिन्नगरे प्रस्थितः । वर्त्मनि क्षुधया पिपासया चातीव पीडितोऽभवत् । उदकमपि तस्य दुर्लभं जातम् । सूर्यातपोऽपि कठोरस्तप्यते स्म । अथ नितान्तं श्रान्तः स कस्यचिदाग्नतरोर्मूलं प्राप्तः । तत किञ्चिदाग्नफलं पतितं दृष्ट्वा सतृष्णो जग्राह । तदाघ्रायाम्लरसमन्वानो वृक्षमवालोकयत् । तत्र तेन श्लाघ्यतमं किञ्चित् फलं दृष्टम् । ततः स सद्यो हस्तगतं फलं दूरतः प्रक्षिप्य वृक्षाग्रस्थं

फलं लक्ष्मीकृत्य पाषाणखण्डानि प्राक्षिपत् । परं सर्वाणि तानि लक्ष्याद-
 पराद्धान्यभवन् । अथातीव श्रान्तः अहो मूढेन मया वृक्षाग्रस्थितं फलमवलोक्य
 हस्तगतमपिफलं दूरतः प्रक्षिप्तम् । 'धिगिमां मदीयां बुद्धिम्' इति वदन्
 यथेच्छं गतः । अतः यावद् अध्रुवं वस्तु करगतं न भवति तावद् ध्रुवमर्थं
 न परित्यजेत् ।

- (१) किञ्चन्नगरे कः किमर्थं प्रस्थितः ?
- (२) वर्त्मनि किमभवत् ?
- (३) किं दुर्लभं जातम् ? केन कारणेन ?
- (४) तेन तरोर्मूले किं प्राप्तम् ?
- (५) वृक्षं अवलोकयन् तेन किं दृष्टम् ?
- (६) तेन हस्तगतफलस्य किं कृतम् ?
- (७) निष्फलो भूत्वा स किमवदत् ?

५ नीयेनाभांथी कोष्पशु भेनो अनुवाह करो : १४

5 Translate any two of the following : 14

- (१) जातिर्यातु रसातलं गुणगणस्तस्याप्यधो गच्छतु
 शीलं शैलतटात्पतत्वभिजनः संदह्यतां वह्निना ।
 शौर्ये वैरिणि वज्रमाशु निपतत्वर्थोऽस्तु नः केवलं
 येनैकेन विना गणास्तृणलवप्रायाः समस्ता इमे ॥
- (२) शिरः शार्वं स्वर्गात् पशुपतिशिरस्तः क्षितिधारं
 महीध्रादुत्तुङ्गादवनिमवनेश्चापि जलधिम् ।
 अधोऽधो गङ्गेयं पदमुपगता स्तोकमथवा
 विवेकभ्रष्टानां भवति विनिपातः शतमुखः ॥

(३) शुक्लां ब्रह्मविचार सारपरमामाद्यां जगद्व्यापिनीं
वीणापुस्तकधारिणीमभयदां जाडयान्धकारापहाम् ।
हस्तेस्काटिकमालिकां च दधतीं पद्मासनेसंस्थिता
वन्दे तां परमेश्वरीं भगवतीं बुद्धिप्रदां शारदाम् ॥

(४) धृष्टं धृष्टं पुनरपि पुनश्चदनं चारुगन्धं
छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादु चैवेक्षुकाण्डम् ।
दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः काञ्चनं कान्तवर्णं
न प्राणान्ते प्रकृतिविकृतिर्जापते चोत्तमानाम् ॥